

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора
Кісіль Зоряни Романівни на дисертацію Мітенко Тетяни
Миколаївни на тему: «Психолого-правові засади удосконалення
професійної діяльності працівників кінної патрульної поліції»,
підготовленої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05
«Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»**

Відгук підготовлений на підставі вивчення тексту дисертації та опублікованих за темою дисертації праць.

Ступінь актуальності обраної теми.

Розвій української держави, наявні перемини у різноманітних царинах буття громадян, нестабільність у соціумі обумовлюють запит у високого рівня кваліфікації правоохоронців нової генерації, котрі достеменно владають психолого-правовими знаннями, характеризуються високим ступенем суспільної й правової свідомості та культури, позиціонуються додержанням як правових так і моральних принципів, позаяк власне їхнім завданням є забезпечення дотримання принципів верховенства права та законності, додержання прав і свобод людини та громадянина, власним прикладом посилювати ступінь правової свідомості культури громадян.

В секторі безпеки та оборони України активно відбувається процес реформування, в якому головний акцент робиться на розвиток та поширення демократичних принципів, саме тому все більшого значення набуває соціально-психологічний аспект. Це об'єктивно пов'язано зі зростанням вимог до особистості співробітника поліції, його соціальних якостей та поведінки в суспільстві.

Відповідно до вимог чинного законодавства, концепція діяльності Національної поліції України передбачає реалізацію різних видів патрулювання: патрулювання пішки, автопатрулі, мотопатрулі, велосипедні патрулі, річкові патрулі, а також кінні патрулі для паркових зон. Слід зазначити, що різні аспекти професійної та професійно-психологічної підготовки патрульних поліцейських досить активно досліджувались українськими науковцями. Однак, підготовка працівників кінної патрульної поліції ще не була предметом дослідження в юридичній психології, що й визначає актуальність дослідження Тетяни Миколаївни Мітенко.

Працівники кінної патрульної поліції під час охорони громадського порядку вступають у взаємодію з різними категоріями громадян, в тому числі агресивно налаштованими та такими, які перебувають у станах зміненої свідомості, причому вже згуртованими в малі та великі соціальні групи. Тому їх професійна діяльність висуває високі вимоги до пізнавальної, емоційно-

вольової та комунікативної складових структури особистості, особистісних та характерологічних особливостей і потребує ефективної реалізації психолого-правових засад її удосконалення.

Саме тому актуальність теми дисертаційного дослідження Мітенко Тетяни Миколаївни на тему: «Психолого-правові засади удосконалення професійної діяльності працівників кінної патрульної поліції» та поставлених нею завдань не викликає сумнівів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Закономірним є зв'язок дисертації із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконується відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр., затвердженої постановою Загальних зборів Національної академії правових наук від 26 березня 2021 року, Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021).

Тематика дисертації відповідає наказу МВС України від 11 червня 2020 року № 454 «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 рр.», Розпорядженню Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року». Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ, протокол №22 від 12.11.2020 року.

З цих міркувань є підстави для твердження, що дисертаційне дослідження Мітенко Тетяни Миколаївни має комплексний характер, важливе теоретичне та прикладне значення задля психолого-правових засад удосконалення діяльності працівників кінної патрульної поліції, а отже, й безперечно високий рівень актуальності.

Дисертаційне дослідження Мітенко Тетяни Миколаївни є затребуваним як із позицій наукового забезпечення та практичного функціонування органів правоохорони.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Здійснене опрацювання дисертації Мітенко Тетяни Миколаївни надає можливість виснувати, що наукова праця містить всю систему обов'язкових компонентів, притаманних дисертаціям на здобуття доктора філософії у галузі знань соціальні та поведінкові науки. Зокрема, в роботі простежується структурна єдність, послідовність, логічність, взаємопов'язаність елементів; наявність критичного аналізу досягнень більшості наявних досліджень із цієї та

суміжних проблем; наскрізний опис і пояснення методологічної позиції дослідниці; повна ґрунтовна предметно-змістозна складова; достатня та репрезентативна емпірична база; належна апробація результатів дослідження.

Усі положення, висновки, судження, пропозиції та рекомендації, сформульовані авторкою та віднесені до наукової новизни, характеризуються достатнім рівнем аргументованості, творчим новаторством, обґрунтованістю. Про достатній рівень достовірності значною мірою свідчить опрацювання автором істотного обсягу інформаційних джерел з різних галузей наукового знання.

Вагомості роботі надає емпірика, на яку спирається дисертантка. Емпіричне вивчення проводилося поетапно впродовж 2020-2021 років. У дослідженні брали участь 100 працівників кінних підрозділів Національної поліції України Житомирської, Львівської, Київської, Харківської та Дніпропетровської областей.

Оригінальною є сформована методологічна програма дослідження, що також забезпечило якість обґрунтування наукових положень й висновків та відповідно вирішення наукового завдання на високому методологічному рівні. Достовірність, повноту та об'єктивність отриманих результатів у значній мірі забезпечило використання автором комплексу загальнонаукових та спеціальних методів і підходів до обробки інформації: історико-правового, порівняльного методів, методу моделювання, соціологічного методу, логічних методів (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія), системного, функціонального, синергетичного, феноменологічного, ризик-орієнтованих підходів.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані авторкою, у своїй більшості є обґрунтованими та переконливими. При їх обґрунтуванні використане широке коло наукових джерел, а також результати вивчення значного масиву емпіричного матеріалу.

Структурно дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (234 найменування на 26 сторінках) і додатків (на 49 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 264 сторінки, з яких основний текст дисертації становить 179 сторінок. Дисертаційному дослідженню Мітенко Тетяни Миколаївни притаманний належний рівень наукової новизни і кожен із трьох розділів дисертації містить саме такі положення.

Очевидно, немає сенсу зосереджуватися на структурі дисертації Мітенко Тетяни Миколаївни, яка, незважаючи на складність матеріалу, на наш погляд, є логічною, відповідає меті і завданням дисертаційного дослідження, що забезпечує його цілісність. Водночас хочеться зупинитися на найбільш важливих тезах праці.

Зокрема, автор цілком логічно починає дослідження із аналізу концептуальних підходів до вивчення професійної діяльності працівників кінної патрульної поліції. На підставі ретроспективного аналізу дисертанткою схарактеризовано специфіку психологічної підготовки працівників кінної патрульної поліції до виконання професійних завдань, головним положенням якої є системний підхід, що включає в себе багатовекторний комплекс заходів, спрямованих на формування у поліцейських професійно важливих якостей. В контексті наукової розвідки авторкою репрезентовано авторську професіограму працівника кінного підрозділу поліції, розроблено та охарактеризовано основні блоки психологічної підготовки кавалериста кінного підрозділу поліції.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Послідовний, виважений, аргументований, належний і достатній виклад наукової інформації дозволив авторці сформулювати низку положень, висновків, пропозицій, рекомендацій, певна частина з яких має теоретичний характер, значний евристичний потенціал й здатність до подальшого використання у наукових дослідженнях, а певна – прикладну спрямованість, характеризується високим праксеологічним потенціалом. Науковий аналіз як перших, так і других не залишає сумнівів у їх обґрунтованості та новизні:

вперше:

- запропоновано професіограму працівника кінного підрозділу поліції, яка складається з восьми розділів: зміст праці; вимоги до загальноосвітньої та спеціальної підготовки; необхідні знання, вміння та навички; загальні вимоги до психічних пізнавальних процесів; комплекс професійно значимих здібностей; професійно важливі якості; санітарно-гігієнічні умови діяльності та безпека праці;

- розроблено узагальнену психограму працівника кінної патрульної поліції, у якій виокремлено та охарактеризовано основні структурні блоки, а саме, індивідуально-психологічні характеристики та їх параметри; сформовано показники професійної придатності;

- визначено низку протипоказань до оволодіння професійною діяльністю поліцейського кавалериста;

- запропоновано й апробовано програму психологічної підготовки працівників кінної патрульної поліції, що спрямована на формування у поліцейських професійно важливих якостей особистості;

- охарактеризовано основні блоки психологічної підготовки кавалериста кінного підрозділу поліції та обґрунтовано доцільність впровадження в систему психологічної підготовки напряму, присвяченого специфічності виконуваної

службової діяльності, метою якого є формування професійно важливих знань з зоопсихології та правил взаємодії зі службовими тваринами;

удосконалено:

– наукове розуміння психологічних чинників діяльності працівників кінної патрульної поліції;

– обґрунтування специфічних напрямів системи психологічного забезпечення поліцейських кінного підрозділу поліції;

– положення про психологічну підготовку працівників кінної патрульної поліції;

дістало подальший розвиток:

– наукові положення про концептуальні підходи до вивчення професійної діяльності працівників кінної патрульної поліції;

– наукові підходи щодо можливостей процедури проведення основних напрямів роботи з особовим складом Національної поліції України, враховуючи специфіку виконуваної діяльності;

– рекомендації щодо реалізації системи психологічного забезпечення у кінному підрозділі поліції.

Дослідження містить й низку інших корисних, аргументованих висновків, пропозицій та рекомендацій, які є суттєвим внеском у розвиток національної психологічної науки.

Таким чином, ступінь наукової новизни дослідження, обґрунтованість наведених у ньому положень, висновків та рекомендацій відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Практичне значення отриманих результатів

Детальне й ґрунтовне ознайомлення зі змістом дисертації Мітенко Тетяни Миколаївни дозволяє констатувати, що здійснене нею дослідження має вагоме теоретичне і практичне значення.

Результати дисертації впроваджено і використовуються:

– в освітньому процесі – при підготовці та проведенні лекцій, семінарських та практичних занять із здобувачами вищої освіти з навчальних дисциплін «Актуальні проблеми кримінальної психології», «Юридична психологія», «Теоретико-методологічні проблеми юридичної психології», «Професійно-психологічна підготовка», «Психодіагностика» (акт впровадження НАВС від 12 червня 2023 року);

– у науково-дослідній діяльності – для проведення загально-теоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки юридичної психології (акт впровадження НАВС від 19 червня 2023 року);

– у практичній діяльності – при проведенні занять з професійної психологічної підготовки працівників кінної патрульної поліції (акт впровадження Управління патрульної поліції в м. Києві Департаменту патрульної поліції від 04 квітня 2023 року).

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях.

Заслугує уваги та позитивно впливає на оцінку дисертаційної роботи належний рівень апробації її результатів.

Основні положення та висновки в дисертації знайшли своє відображення у 10 наукових публікаціях, з яких 6 статей у фахових наукових виданнях із психологічних наук, затверджених МОН України, 4 – тези доповідей апробаційного характеру.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертацію оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України. Роботу виконано у науковому стилі, її зміст викладено з дотриманням чіткої логічної послідовності.

Автором коректно застосовані різні загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Надійність і вірогідність отриманих наукових результатів підтверджуються теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних принципів дисертаційної роботи, єдністю й логічністю всіх етапів дослідження, його організаційною цілісністю й чіткістю концептуальних засад. Таким чином забезпечується високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дослідженні, їх достовірність.

Дисертація виконана державною мовою. Стиль дисертації відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, а також відзначається логічністю, послідовністю, системністю, обґрунтованістю. Структура дисертації цілком узгоджується з її назвою, метою і завданням дослідження. Додатки та список використаних джерел оформлені згідно зі встановленими вимогами та містять необхідну довідкову інформацію.

Текст анотації відповідає основному змісту дисертації.

Оцінка академічної доброчесності.

Проявів академічної недоброчесності (академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації тощо) в тексті дисертації та публікацій опонентом не виявлено.

Викладене є підставою для загальної позитивної оцінки дисертації Мітенко Тетяни Миколаївни як самостійного наукового дослідження з актуальної й важливої для психологічної науки теми.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивно оцінюючи в цілому представлене дослідження, все ж варто відзначити, що воно містить окремі положення та висновки, які мають дискусійний характер чи вимагають додаткового обґрунтування під час захисту.

1. Підрозділ 3.1 здобувачка присвячує характеристиці нормативно-правової моделі психологічного забезпечення професійної діяльності, що цілком виправдано в контексті теми дослідження. Але небезпека такого підходу полягає в тому, що така модель досить широко представлена як у нормативній площині, так і в науковій літературі, водночас погляди різних авторів не можна вважати несуперечливими. Так, на с. 135 надається перелік основних завдань психологічної служби, але вже функції її (с. 137) не цілком кореспондуються з вищезазначеними завданнями. Основні компоненти системи та напрями роботи психологів (с. 143) повинні були б якось вирішити цю неузгодженість, але лише поглиблюють суперечливість. Далі автор характеризує алгоритм психологічної підготовки з притаманними їй завданнями, функціями та напрямками (с. 153-155). Авторка не наважується надати критичну оцінку наявним роботам, натомість пропонує власну концепцію системи психологічного забезпечення працівника кінного підрозділу патрульної поліції, яка становить собою пропозиції щодо їх психологічної підготовки та дозволяє змістовно наповнити останню частину назви підрозділу: «та її вплив на ефективність діяльності кінної патрульної поліції».

2. На момент проведення емпіричного дослідження підрозділи кінної патрульної поліції дійсно були створені в Житомирській, Львівській, Київській, Харківській та Дніпропетровській областях. Зараз вони функціонують лише в м. Києві. Здобувачці слід було б приділити увагу питанню чому так трапилось, з яких причин припинили своє існування підрозділи, які в багатьох країнах світу оцінюються як продуктивні, а за певних обставин – і незамінні.

3. Авторкою пропонується професіограма працівника кінної патрульної поліції (підрозділ 2.2 та Додаток Б). Але ми не знайшли пояснення, яким чином була одержана інформація за позиціями «Зміст праці», «Вимоги до загальноосвітньої та спеціальної підготовки», «Необхідні знання, вміння та навички», «Санітарно-гігієнічні умови діяльності та безпека праці», «Вимоги до стану здоров'я кавалериста»

Викладені міркування не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Мітенко Тетяни Миколаївни, оскільки не стосуються найбільш значних положень і висновків роботи, не применшують належного їй рівня.

ВИСНОВОК:

Дисертаційна робота Мітенко Тетяни Миколаївни на тему: «Психолого-правові засади удосконалення професійної діяльності працівників кінної патрульної поліції», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням.

Дисертаційні матеріали належно оприлюднені та пройшли апробацію в наукових публікаціях і виступах на конференціях. Зміст дисертації відповідає вимогам МОН України.

Дисертація за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, за оформленням відповідає спеціальності 053 «Психологія» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами і доповненнями) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (із змінами і доповненнями), а її авторка – Мітенко Тетяна Миколаївна за підсумками позитивного публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України, академік АНВО,
заступник директора Інституту управління,
психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ**

Зоряна КІСІЛЬ

